

Na osnovu člana 48. stav 1. Zakona o kulturnom nasleđu („Službeni glasnik RS”, broj 129/21), člana 14. stav 2. Zakona o muzejskoj delatnosti („Službeni glasnik RS”, br. 35/21 i 96/21) i člana 8. stav 1. Zakona o Narodnoj skupštini („Službeni glasnik RS”, broj 9/10),

Narodna skupština Republike Srbije, na sednici Šestog vanrednog zasedanja u Četrnaestom sazivu, održanoj 28. januara 2026. godine, donela je

O D L U K U

o utvrđivanju Skulpture „Danubius” inv. br. 2_38, NMS za kulturno dobro od izuzetnog značaja

1. Utvrđuje se muzejski predmet, **Skulptura „DANUBIUS”**, inv. br. 2_38, NMS lokalitet: Lepenski vir II, datovanje: 6200 – 5900. godina p.n.e, kulturno opredeljenje: Mezolit, Kultura Lepenskog vira, materijal: Kvarcni pešćar, tehnika: Klesanje, iskucavanje, dimenzije: 51 x 33 x 44 cm; Težina: 53 kg, za kulturno dobro od izuzetnog značaja.

Skulptura „DANUBIUS” (u daljem tekstu: muzejski predmet), inv. br. 2_38, NMS nalazi se u objektu Narodnog muzeja Srbije, u ulici Trg Republike br. 1a, na teritoriji opštine Stari grad, Beograd.

2. Opis izgleda i stanja kulturnog dobra:

Monumentalna, potpuno očuvana kamena skulptura. Na jajoliko izduženom oblutku, plastično je prikazano riboliko biće. U dubokom reljefu na jednoj strani oblutka formirano je lice skulpture sa plastično naznačenim očima, obrvama i nadočnim lukovima na koje se nadovezuju izraštaji - brkovi, nos i velika ribolika usta. Sa gornje strane, duž tela skulpture, od glave prema repu teče ukrasna „pletenica”. Plastični delovi skulpture imaju tragove mrkocrnog premaza. Reljef je izveden iskucavanjem.

3. Muzejski predmet se čuva u Zbirci za paleolit i mezolit sa Zbirkom Lepenski Vir Narodnog muzeja Srbije.

4. Obrazloženje vrednosti i osobenosti kulturnog dobra:

U mezolitu Đerdapa koji je trajao od 9500 – 5900. godina p.n.e. pronađen je veliki broj ukrašenih i umetnički oblikovanih predmeta. Najupečatljivije su svakako skulpture iz finalne faze (6200 do 5900. godine p.n.e), koje su uprkos otkriću više mezolitskih lokaliteta (Vlasac, Padina, Hajdučka vodenica, Kula), potvrđene samo na Lepenskom viru. Kada je reč o umetnosti čini se da je kompletna umetnost Lepenskog vira zasnovana na verovanju u rečna božanstva. Naime, osim ekonomskog značaja ribolova u Đerdapu i eksploatacije ribe u cilju prehrane, implicitno ili eksplicitno se pominje simbolički značaj određenih ribljih vrsta i njihova uloga u ljudskom doživljaju sveta. U kontekstu Đerdapa, Dragoslav Srejski je reku shvatao kao granicu ljudskog sveta, budući da su đerdapska naselja bila omeđena šumom sa jedne, a vodom sa

druge strane. Istovremeno, reka je mogla biti i veza između svetova: njome su svake godine u isto vreme stizala jata migratornih riba - jesetrovki i virezuba. Kretanje vode i riba moglo je imati svojevrsni uticaj na sveukupno shvatanje kretanja i ljudskog doživljaja prostora, manifestovanog u orijentaciji građevina i sahranjenih pokojnika. Iako još Dragoslav Srejšević i Ljubinka Babović prepoznaju elemente „simbolizma vezanog za vodu” na skulpturama, a nekima od njih daju i imena koja ih nedvosmisleno povezuju sa ovim domenom, Ivana Radovanović je prva uočila njihovu vezu sa određenim vrstama riba. U tom smislu je posebno istakla skulpturu „Danubius”, primećujući da njena velika izvrnuta usta, red modelovanih „ploča” na leđima i naglašeni deo škrga imaju velikih sličnosti sa izgledom morune i drugih jesetrovki. Tokom finalne faze mezolita, Lepenski vir je najverovatnije postao centralno mesto regiona, gde se naglašava arhitektonski prostor građevina i gde dolazi do procvata vizuelnog izražavanja u kamenu sa predstavama ribolikih bića i kompleksnih geometrijskih motiva. Najveći broj reprezentativnih i figuralnih skulptura otkriven je na Lepenskom viru, što dodatno ukazuje na specifičnu ulogu ovog naselja kao prostornog i društvenog repera. Skulpture su modelovane od rečnih oblutaka, verovatno sakupljenih iz dunavskih pritoka Boljetinske reke i Pesače, gde su stizali zaobljeni vodom. Najčešće su bili jajolikog ili poliedarskog oblika, i dimenzija od 16 do 75 cm i od 1 do preko 50 kg težine. Obrada je uključivala iskucavanje, i neku vrstu klesanja kojim se postizao efekat plitkog reljefa. Primetna je razlika u stepenu obrade i detalja; dok su neki od oblutaka anikonični i neznatno modifikovani, drugi su se odlikovali modelovanim apstraktnim arabeskama ili su čak prikazivali antropomorfna i/ili ribolika bića. Skulpture su najčešće nalažene u kućama iza pravougaonih ognjišta, ali su otkrivane i u uglovima ili začelju određenih građevina, ispod podova, ispred ognjišta, povezane sa sahranama određenih pokojnika ili pak u sekundarnom kontekstu, izvan građevina/staništa. Osobenost ovakvog načina izražavanja, nesvakidašnjeg u praistoriji Evrope i Bliskog istoka, budila je interesovanje mnogih istraživača i izrodila mnoštvo hipoteza o značenju skulptura. U svakom slučaju Lepenski vir sa svojom specifičnom arhitekturom, planski građenim naseljima, pogrebnim ritualima, a pre svega monumentalnim kamenim skulpturama, od svog otkrića (1965-1970. godine), do danas predstavlja jedinstvenu i neponovljivu pojavu u ranoj praistoriji Evrope a i šire, zbog čega zaslužuje status kulturnog dobra od izuzetnog značaja.

5. Kategorija muzejskog predmeta je kulturno dobro od izuzetnog značaja (kulturno dobro I kategorije).

6. Muzejski predmet se trajno čuva i izlaže u objektu Narodnog muzeja Srbije, ul. Trg Republike br. 1a, opština Stari grad, Beograd.

7. Utvrđuju se sledeće mere zaštite muzejskog predmeta, njegova namena i način čuvanja, održavanja i korišćenja:

1) Bliži uslovi čuvanja, održavanja i korišćenja kulturnog dobra:

- zaštititi predmet od fizičkih, hemijskih i bioloških oštećenja usled zemljotresa, požara, poplave, kao i od krađe i vandalizma;
- prostorije za izlaganje i čuvanje muzejskog predmeta treba da budu opremljene uređajima za kontinuirano praćenje temperature i relativne vlažnosti (data-logger), kao i odvlaživačima i ovlaživačima po potrebi, uz kontrolu temperature i relativne vlažnosti vazduha od 15 – 25°S, odnosno 25 – 75 %.

2) Stručne i tehničke mere zaštite radi obezbeđivanja kulturnog dobra od propadanja, oštećenja, uništenja i krađe:

- vitrina u kojoj se čuva predmet mora da bude zaštićena od provale (zaključana specijalnim alatom ili ključevima koji čuvaju u skladu sa stručnim uputstvima Narodnog muzeja Srbije) i od lomljenja stakla (laminatno protiv-provalno staklo). Sprovoditi sve mere fizičko-tehničkog obezbeđenja prostora i izložbene sale (video-nadzor, senzori pokreta, senzori lomljenja stakla, čuvarska služba i dr.);
- instaliranje tehničkih sredstava za dojavu i gašenje požara;
- instaliranje detektora poplave;
- redovno praćenje ispravnosti instalacija;
- redovno praćenje temperature i relativne vlažnosti vazduha, a u slučaju odstupanja preduzimanje neophodnih propisanih mera;
- redovan detaljan pregled predmeta od strane konzervatora dvaput godišnje.

3) Način obezbeđivanja korišćenja i dostupnosti kulturnog dobra javnosti:

- povremeno izlaganje muzejskog predmeta u stalnoj postavci Narodnog muzeja Srbije;
- izlaganje muzejskog predmeta u vitrini koja je zaključana, u prostoriji koja je obezbeđena celodnevnom video-nadzorom;
- rukovanje muzejskim predmetom isključivo od strane stručnih lica uz korišćenje rukavica;
- zabrana fotografisanja predmeta u izložbenom prostoru Muzeja, osim uz posebne dozvole i nadzor, bez upotrebe blica.

4) Ograničenja i zabrane u pogledu raspolaganja kulturnim dobrom i njegove upotrebe, u skladu sa zakonom:

- Republika Srbija ima pravo preče kupovine kulturnog dobra (član 103. Zakona o kulturnom nasleđu);
- zabrana korišćenja muzejskog predmeta na način koji nije u skladu sa njegovom prirodom, namenom i značajem ili na način koji može dovesti do njegovog oštećenja.

8. Sastavni deo ove odluke je fotografija muzejskog predmeta.

9. Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije”.

RS broj 5

U Beogradu, 28. januara 2026. godine

NARODNA SKUPŠTINA REPUBLIKE SRBIJE

PREDSEDNIK

Ana Brnabić

